

บทที่ 3

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพทางการ เมืองของคนไทย

ในระยะ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ได้มีผู้สนใจศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพทางการ เมืองของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ มากมายพอสมควร อย่างไรก็ตามเนื่องจากการศึกษาบุคลิกภาพทางการ เมืองนั้น เป็นเรื่องที่ยากและละเอียดกว้างขวางและลึกซึ้งมาก กล่าวคือ ครอบคลุมทั้งในส่วนที่เป็นสภาวะทางจิตใจและพฤติกรรมทางการ เมืองของบุคคล¹ ดังนั้น รายงานการวิจัยใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม และบทบาททางการ เมือง ผู้วิจัยจะถือว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพทางการ เมืองทั้งสิ้น สำหรับรายงานการวิจัยที่น่าสนใจ ที่พอจะนำมากล่าวอย่างย่อ ๆ ในที่นี้ มีดังต่อไปนี้คือ

1. การวิจัยของ ดร. สมชัย รัถวิจิตรและคณะ (พ.ศ. 2510 - 2512)²

ในระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2510 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2512 ดร. สมชัย รัถวิจิตร และคณะได้ทำการวิจัยค่านิยมวิทยาการ เมืองกับเยาวชนในภาคอีสาน โดยมีชื่อเรื่องว่า " การศึกษาพิจารณาเยาวชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย " การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีหาข้อมูลโดยการ เข้าไปอยู่อาศัยในหมู่บ้านเป็นเวลาหนึ่ง แล้วสังเกตความเคลื่อนไหวและพูดคุยกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากเยาวชนชายอายุระหว่าง 14 ถึง 32 ปี ในจังหวัดอุบลราชธานี (กันยายน พ.ศ. 2510 ถึง เมษายน พ.ศ. 2511) จำนวน 236 คน กับ จังหวัดนครพนม (กรกฎาคม พ.ศ. 2511 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2512) จำนวน 337 คน รวมตัวอย่างศึกษาทั้งสิ้น 673 คน

¹ โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 4.

² ดร. สมชัย รัถวิจิตรและคณะ, " การศึกษาพิจารณาเยาวชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย " ใน สังคมวิทยาการ เมือง, บรรพท วิเคราะห์, (รวบรวม) (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518), หน้า 203 - 230.

ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อเยาวชนมาก การนับถือศาสนาถือตามประเพณีนิยม และเชื่อว่าถ้าปราศจากศาสนาแล้วจะเกิดความวุ่นวาย ชาวบ้านจะไม่ได้ทำบุญไม่ทำอะไรคืออะไรชั่ว จะเกิดรบราฆ่าฟันกัน¹

ต่อคำถามเกี่ยวกับ สถาบันพระมหากษัตริย์ มีเยาวชนถึงร้อยละ 70 คน (ในจังหวัดอุบลราชธานี) เชื่อว่า องค์พระประมุขทั้งสองได้สะสมบุญไว้มากมายแต่ชาติปางก่อน ผลบุญนั้นจึงได้มาสนองในชาตินี้ ทำให้ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน บางก็กล่าวว่าพระมหากษัตริย์นั้นสวรรค์ส่งมาให้เกิด²

ส่วนคำถามเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มีเยาวชนร้อยละ 67 (ในจังหวัดอุบลราชธานี) ไม่ทราบเลยว่ารัฐธรรมนูญคืออะไร ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 33 ตอบว่า เป็นกฎหมายสูงสุดของแผ่นดิน (ร้อยละ 6) เป็นกฎหมายของประเทศ (ร้อยละ 15) เป็นชื่อของพระมหากษัตริย์ (ร้อยละ 2) นอกนั้นตอบว่าเป็นชื่อของเพลงชาติ เป็นสัญลักษณ์แห่งการเคารพบูชาและเป็นหนังสือวางอยู่บนพาน (ร้อยละ 9)³

สำหรับรัฐบาลที่เยาวชนต้องการนั้น ร้อยละ 50.4 ตอบว่าจะเป็นการปกครองแบบโลกได้ขอเพียงให้ทำอะไรทำนา หาสิ่งขาดแคลนมาให้ราษฎร ปรายใจผู้ร้ายให้หมดไป มีเยาวชนเพียงร้อยละ 10.6 เท่านั้น ต้องการรัฐบาลแบบประชาธิปไตยมีรัฐธรรมนูญและมีผู้แทน นอกนั้นตอบว่าเป็นรัฐบาลแบบให้เสรี ใครจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ และไม่ทราบ⁴

ต่อคำถามที่ว่า "พวกคุณคิดว่าพวกรัฐบาลทำไมถึงได้เป็นรัฐบาล." มีเยาวชนถึงร้อยละ 51.2 ตอบว่า "ไม่ทราบ" นอกนั้นตอบว่า เป็นเพราะมีความรู้สูง มีความสามารถสูง ทำงานดีมาก และมีความรู้และสมัครเป็นข้าราชการ ร้อยละ 28.7 เป็นที่น่าสังเกตว่า มีเยาวชนเพียงร้อยละ 0.9 เท่านั้นที่เข้าใจว่ารัฐบาลได้อำนาจมาโดยกษัตริย์ทั้งสิ้น ๗ ที่รัฐบาลขณะนั้นมาจากการปฏิวัติโดยสืบต่ออำนาจจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นอกจากนั้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 206 - 207.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 210.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 220 - 221.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

คณะผู้วิจัยไม่เคยพบเลยว่าเยาวชนในแถบชนบทภาคอีสานมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความชอบธรรมของรัฐบาลที่แล้ว ๆ มา ที่เข้ามามีอำนาจในการปกครอง¹

เกี่ยวกับอำนาจของรัฐบาลมีเยาวชนถึงร้อยละ 50 ของเยาวชนที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 334 คน เข้าใจว่า รัฐบาลมีอำนาจสูงสุดสามารถที่จะออกคำสั่งให้ประชาชนทำอะไรก็ได้ตามความเห็นชอบของรัฐบาล จะลงโทษหรือจะฆ่าประชาชนก็ได้ มีเพียง 17 คน เท่านั้นที่เข้าใจว่า อำนาจของรัฐบาลอยู่ในขอบเขตจำกัดของกฎหมาย คือ ต้องปฏิบัติไปตามขอบเขตของกฎหมาย คณะผู้วิจัยยังพบอีกว่าเยาวชนจำนวนร้อยละ 72 จะเชื่อฟังคำสั่งของรัฐบาลซึ่ง "ไร้เหตุผลสมควร" ก็เพราะว่ากลัวรัฐบาลจะไม่พอใจโดยเฉพาะกลัวการจับกุมคุมขังหรือฆ่า²

ผลการวิจัยของดร. สบชัย รัตวิจิตรและคณะ ที่เสนอมานานโดยย่อ ๆ นี้ ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยึดมั่นในศาสนาอย่างเหนียวแน่น เชื่อในเรื่องบุญกรรมชาตินี้ ชาติหน้า ไม่เข้าใจว่ารัฐธรรมนูญคืออะไรและมีไว้ทำไม การเมืองการปกครองจะเป็นระบอบใดก็ได้ ขอเพียงไม่ทำให้ประชาชนไม่เดือดร้อนและให้ความช่วยเหลือราษฎรก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่สนใจว่ารัฐบาลจะได้อำนาจมาโดยวิธีใด พวกเขาพร้อมที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลเสมอ ไม่ว่าคำสั่งนั้นจะไร้เหตุผลเพียงใดก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากความกลัวในอำนาจของรัฐบาล

โดยนัยนี้ เราจึงอาจจะสรุปได้ว่า เยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีบุคลิกภาพทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนระบอบเผด็จการมากกว่าระบอบประชาธิปไตย

2. การวิจัยของดร. สุจิต บุญบงการ (พ.ศ. 2510 - 2511)³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 228.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 229.

³ สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมืองไทย," ใน วารมวาทกรรม : รัฐศาสตร์ (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2514).
รายละเอียดการวิจัยมีอยู่ใน Suchit Boonbongkarn, "Higher Education and Political Development in Thailand," Unpublished Ph.D. Thesis, Fletcher School of Law and Diplomacy, 1968).

ในปีพ.ศ. 2510 ดร.สุจิต บุญบงการ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมืองไทย" โดยทำเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เสนอต่อมหาวิทยาลัยทัฟท์ (Tufts University) การวิจัยครั้งนั้น ดร.สุจิต ต้องการจะหาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของการศึกษาที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมือง โดยมีฐานคติ (Conception) ว่าระบบการศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการนำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงน่าจะมิพบทาสาคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพของบุคคล และก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาค่า ดังจะเห็นได้จากสมมติฐานที่ว่า "ผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีความสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่า"¹

การวิจัยเรื่องนี้ กระทำโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัดและใช้นิสิตนักศึกษา 3 จำพวกเป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษา คือ (1) นักศึกษารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ (2) นักศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และ (3) นักศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นักศึกษาทั้งหมดนี้เป็นนิสิตนักศึกษาระดับสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 372 คน

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษามีความสนใจทางการเมืองมากพอสมควร โดยเฉพาะผู้ที่เรียนสาขารัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์ และมีความสนใจทางการเมืองมากกว่า 2 พวกหลัง² นักศึกษารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์สนใจติดตามกิจกรรมทางการเมืองสูงถึงประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ และมีเพียง 4.2 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ไม่เคยพูดคุยเรื่องการเมืองเลย อย่างไรก็ตาม นักศึกษาโดยทั่วไปแสดงความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตอบว่า จะไปลงคะแนนเสียงเมื่อมีการเลือกตั้งถึง 75 เปอร์เซ็นต์ ส่วนการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่สนใจ แต่สนใจเพียงแต่จะเป็นที่ปรึกษาให้กับนักการเมืองเท่านั้น³ เป็นที่น่าสังเกตว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความไม่พอใจในระบบการ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

เมืองและการดำเนินงานของรัฐบาลตลอดจนไม่พอใจในตัวผู้นำทางการเมืองในขณะนั้นด้วย¹ (ขณะที่ทำการวิจัยนี้เป็นช่วงของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ได้สืบทอดอำนาจจากรัฐบาลปฏิบัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งความจริงแล้วก็คือบุคคลกลุ่มเดียวกันนั่นเอง)

สำหรับบทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองหรือกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองนั้น ดร.สุจิต ได้ตั้งสมมติฐานว่า มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทั่วไปควรจะเป็นสถาบันที่หลากหลาย ค่านิยม ทัศนคติเก่า ๆ ตลอดจนวิธีดำรงชีวิตตามจารีตประเพณี² แต่ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลจากการเรียนรู้ทางสังคมที่ได้รับมาจากสถาบันสังคมชั้นกลางคือครอบครัวและอื่น ๆ ยังมีส่วนกำหนดทัศนคติ ค่านิยมของนิสิตนักศึกษาอยู่มาก แม้จะเข้ามาอยู่ในสถาบันการศึกษาถึง 3 ปีแล้วก็ตาม กล่าวคือ สถาบันการศึกษายังไม่มียุทธวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของนักศึกษาได้เท่าที่ควร ดร.สุจิต ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า น่าจะเป็นผลเนื่องมาจากลักษณะของการศึกษาชั้นสูงของไทยไม่ได้สนับสนุนให้ผู้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง แต่กลับทำให้นักศึกษาเป็นเพียงผู้ตามที่ดี กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ระบบและวิธีการศึกษาเป็นปัจจัยที่ทำให้นิสิตนักศึกษามีทัศนคติ และค่านิยมแบบดั้งเดิมอยู่ สังคมมหาวิทยาลัยยังเป็นสังคมที่มีการยอมรับอำนาจและการใช้อำนาจ การอบรมเน้นหนักไปทางด้านการให้เชื่อฟัง เคารพยำเกรงผู้ที่อยู่ชั้นสูงกว่า ทำให้กลายเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม (Authoritarian Personality) ซึ่งเป็นลักษณะที่ขัดกับความคิดประชาธิปไตย³ นอกจากนี้ ดร.สุจิต ยังให้ข้อคิดเห็นต่อไปอีกว่าน่าจะเกิดจากปัจจัยสำคัญอื่น ๆ อีก 2 ประการคือ ประการแรก มหาวิทยาลัยของไทยยังไม่ได้เป็นสังคมเสรีเท่าที่ควร มหาวิทยาลัยขาดความเป็นอิสระ เสรีภาพทางวิชาการยังมีน้อย เพราะมหาวิทยาลัยยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบราชการ ประการที่สอง มหาวิทยาลัยในประเทศไทยไม่มีนโยบายการศึกษาที่มีอะไรมากกว่าการเป็นแหล่งสอนวิชาชีพชั้นสูง ขาดความตั้งใจอย่างจริงจังที่จะสร้างนักศึกษาให้เป็นผู้ที่มี

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15 - 16.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ปัญญาและความคิดอ่านอย่างกว้างขวาง นักศึกษามหาวิทยาลัยจึงเป็นนักปฏิบัติการณ์มากกว่านัก
อุดมคติ นักศึกษามุ่งแต่เพียงการให้คำปรึกษาเพื่อช่วยให้ฐานะการงานที่ดี และได้รับการยอมรับ
รับจากสังคม ไม่นสนใจที่จะออกไปปรับปรุงสังคม¹

ผลการวิจัยของดร. สจิต ที่เฝ้าดูมานานนี้ พอจะทำให้มองเห็นได้ว่า สถาบันการศึกษา
ชั้นสูงของไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว (ซึ่งความจริงก็ไม่นานมากนัก) ไม่มีบทบาทหรืออิทธิพลที่จะดลล้าง
ทัศนคติและค่านิยมแบบดั้งเดิมที่ถูกปลูกฝังมาจากสถาบันครอบครัวและสถาบันอื่น ๆ ของสังคมได้
เท่าที่ควร ซึ่งนั่นหมายความว่า ความคิดความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมของนิสิตนักศึกษาหรือปัญญา
ชนไทยมิได้มีความแตกต่างไปจากประชาชนคนไทยทั่วไปมากนัก กล่าวคือยังคงมีบุคลิกภาพทางการ
เมืองโน้มเอียงไปในทางเผด็จการอยู่นั่นเอง

3. การวิจัยของดร. สาย ภาณุรัตน์ (พ.ศ. 2511 - 2512)²

ในระหว่างปีการศึกษา 2511 - 2512 ดร. สาย ภาณุรัตน์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ
ทัศนคติทางการเมืองของครูไทยกลุ่มหนึ่งในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี โดยใช้ชื่อเรื่องว่า
"ทัศนคติครูไทยต่อกิจกรรมการเมือง : การศึกษาเฉพาะครูในกรุงเทพฯ - ธนบุรี" เพื่อทำเป็น
รายงานการวิจัยส่วนบุคคลเสนอต่อ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรแห่งประเทศไทย การวิจัยครั้ง
นั้นใช้ตัวอย่างศึกษาจำนวน 366 คน โดยสุ่มตัวอย่างจากครูโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์
ในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (หรือ กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน) ตัวแปรที่ใช้ในการ
ศึกษาจำแนกออกเป็น อายุ เพศ วุฒิการศึกษา โดยครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ 30 - 40 ปี
ร้อยละ 56.57 เพศชายร้อยละ 32.24 เพศหญิง 67.21 วุฒิกการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี
68.03 ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 28.67 เป็นครูสอนในระดับมัธยมร้อยละ 34.97³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20 - 21.

² สาย ภาณุรัตน์, "ทัศนคติครูไทยต่อกิจกรรมการเมือง : การศึกษาเฉพาะครูใน
กรุงเทพฯ - ธนบุรี," เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล วิชาสังคมจิตวิทยา วิทยาลัยป้องกันราชอา
จกรฯ, 2512).

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11 - 13.

การวิจัยเรื่องนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบทัศนคติ
 ทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับการเมืองของครู ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่สนใจการเมืองพอสมควร
 และเข้าใจความหมายของคำว่า "การเมือง" ด้วย ความสนใจทางการเมืองของครูนั้นมาจาก
 หลายทาง อาทิ แรงกระตุ้นชักชวนของทางราชการ การสนทนาระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน และการ
 มีทัศนคติที่ดีต่อการเมือง เป็นต้น การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการไปออกเสียงเลือกตั้ง
 เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 ปรากฏว่ามีถึงร้อยละ 87.70 และมีเพียงร้อยละ 12.30 เท่านั้น
 ที่ไม่ได้ไปลงคะแนนเสียง

ส่วนในด้านความคิดเห็นทางการเมืองทั่ว ๆ ไปนั้น ครูในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า
 ปริญญาตรี มีความคิดเห็นแตกต่างและมีลักษณะก้าวหน้ามากกว่าครูในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ทัศน
 ของครูบางส่วนเห็นว่านักเรียนไม่ค่อยสนใจทางการเมือง และคิดว่าควรจะให้นักเรียนสนใจมาก
 กว่าที่เป็นอยู่ มีครูจำนวนไม่น้อยกล่าวว่า ครูส่วนใหญ่ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น
 ครูไม่ได้ให้ความรู้ทางด้านการเมืองเพียงพอแก่นักเรียนและเห็นวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นวิชาที่ไม่
 สำคัญ หนังสือตำราที่มีอยู่ก็ยังไม่ดีพอที่จะให้ความรู้ความเข้าใจแก่เด็ก บางคนมองว่าเป็นเรื่อง
 นิดที่จะพูดเรื่องการเมือง นอกจากนั้นครูบางคนยังกล่าวว่า การเมืองนั้นเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ที่
 เด็กไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามครูส่วนใหญ่ก็เห็นว่า ควรสอนเรื่องการเมืองให้แก่
 เด็กเฉพาะชั้น ๆ ก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว¹

การเปรียบเทียบตัวแปรด้านอายุ พบว่าครูที่มีอายุมากมีทัศนคติแตกต่างจากครูที่มีอายุ
 น้อยในบางเรื่องเท่านั้น ส่วนด้านประสบการณ์การทำงานไม่มีผลต่อการทำให้ทัศนคติทางการเมือง
 ของครูแตกต่างกันแต่อย่างใด²

จากผลการวิจัยของ ดร.สาย ภาณุรัตน์ ที่บ่งชี้ว่า ครูในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่
 มีความสนใจกิจกรรมทางการเมืองพอสมควรนั้น อาจจะเป็นไปได้ เพราะการวิจัยได้กระทำใน
 ช่วงที่ประชาชนทั่วไปกำลังมีความตื่นตัวทางการเมือง เนื่องจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ
 พ.ศ.2511 ใหม่ ๆ และเลือกตั้งเพิ่งจะผ่านพ้นไปได้ไม่นาน ส่วนผลการวิจัยที่ว่าครูได้ไปใช้สิทธิ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60 - 61.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

ลงคะแนนเลือกตั้งถึงร้อยละ 87.70 นั้น ยังเป็นที่น่าสงสัยอยู่มาก (จริงหรือที่ว่าครุมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าบุคคลในอาชีพอื่น ๆ ? น่าจะได้มีการวิจัยบ้าง) เพราะจากสถิติการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 ปรากฏว่า จังหวัดพระนคร เป็นจังหวัดที่มีประชาชนไปออกเสียงลงคะแนนน้อยที่สุด (34.66%)¹ และมีข้อสงสัยเกตอีกประการหนึ่งคือ จากผลการวิจัยซึ่งกระทำโดยกลุ่มอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อพ.ศ.2514² ก็มีตัวเลขยืนยันว่า ประชาชนร้อยละ 89.17 มีความสำนึกว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นสิ่งควรกระทำ และร้อยละ 91.39 เห็นว่าการไปเลือกตั้งเป็นลักษณะที่ดีของพลเมือง มีประชาชนเพียงร้อยละ 3.24 เท่านั้นที่เห็นว่า การออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ และไม่ป็นลักษณะที่ดีของพลเมือง ส่วนที่เหลือตอบว่าไม่ทราบ³ แต่พฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งจริง ๆ นั้น ปรากฏว่า ไม่มีครั้งใดเลยที่คนไทยไปลงคะแนนเสียงเกินร้อยละ 50 ในจำนวนการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมด 13 ครั้ง ยกเว้นการเลือกตั้งสภากษัตริย์เพียงครั้งเดียว คือไปออกเสียงเลือกตั้งร้อยละ 57.50⁴ เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังนี้ จึงคล้ายกับคนไทยนั้น "ก็แค้น" หรือ "พุดอย่างทำอย่าง" ซึ่งทำให้ไม่อาจจะมั่นใจได้ว่า ผลการวิจัยของคร.สาย ภาพรัศน์ ที่ว่า ครุไปออกเสียงเลือกตั้งร้อยละ 87.70 นั้น เป็นเรื่องบังชี้ความสนใจทางการเมืองของครุได้จริง ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับครุส่วนใหญ่ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมือง

¹ใหม่ รักษุมและชัชชัย ไพจิตร, บรรณาธิการ, บันทึก 25 นักการเมือง วิเคราะห์การเลือกตั้งในไทย (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์การพิมพ์, 2522), หน้า 22.

²คณะอาจารย์ผู้ทำการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (นครหลวงกรุงเทพ - สมุทร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2515).

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 85 - 86.

⁴ใหม่ รักษุม และชัชชัย ไพจิตร, บรรณาธิการ, บันทึก 25 นักการเมือง วิเคราะห์การเลือกตั้งในไทย, หน้า 6 - 27.

เป็นวิชาที่ไม่สำคัญนั้นน่าจะมีส่วนจริงอยู่มาก เพราะครูไทยไม่นิยมให้เด็กถกเถียงปัญหาโต้แย้งครู และวิชาหน้าที่พลเมืองก็เป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย เพราะมีแต่สอนให้เด็กท่องจำเพื่อนำไปสอบและเป็นวิชาที่มีคะแนนน้อย ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองก่อนหน้านั้นไม่เอื้ออำนวยที่จะนำไปปฏิบัติอีกด้วย ถ้าพิจารณาผลการวิจัยโดยส่วนรวมแล้วจะเห็นว่าครูไทย มีบุคลิกภาพโน้มเอียงเป็นแบบเผด็จการมากกว่าประชาธิปไตย เพราะการวิจัยชี้ว่า ครูส่วนใหญ่ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และมองว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่ควรพูดถึง เป็นเรื่องของผู้ใหญ่เด็กไม่ควรเกี่ยวข้องกับ อีกทั้งให้ความเห็นในทำนองว่า ถ้าจะสอนการเมืองให้เด็กก็ควรสอนเฉพาะพื้นฐานเพียงผิวเผินเท่านั้น เป็นต้น

4. การวิจัยของ ดร.บรรพต วีระสัยและคณะ (พ.ศ. 2513-2514)¹

ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2513 ถึง มกราคม 2514 ดร.บรรพต วีระสัยและคณะได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนภาคเหนือ" ซึ่งมีอายุระหว่าง 15-24 จำนวน 464 คน (เขตเทศบาล 100 คน, สุขาภิบาล 85 คน หมู่บ้านขนาดใหญ่ 225 คน และหมู่บ้านขนาดเล็ก 54 คน) ในเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน โดยวิธีใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยครั้งนี้พอสรุปได้ย่อ ๆ ดังนี้

การศึกษามหาสารของ เยาวชนส่วนใหญ่สนใจรับฟังวิทยุในรายการเกี่ยวกับ

¹ บรรพต วีระสัย, สุขุม นวลสกุลและ บวร ประพฤติกวี, รัฐศาสตร์ทั่วไป

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520) หน้า 328-338 และ

บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยาการเมือง, ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518). หน้า 168-187.

คนตรีและชาวทั่ว ๆ ไปมากที่สุด ส่วนหนังสือพิมพ์และวารสารสนใจอ่านบ่อยพอสมควร โดยเฉพาะในเขตเทศบาลขอนแก่นหรือเรื่องที่ชอบอ่านได้แก่ข่าวภายในประเทศ ชาวทมิฬ และชาวสังคม

ส่วนทางด้านการเมืองการปกครอง เยาวชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับระบบการปกครองปัจจุบัน (ขณะทำการสำรวจในปี พ.ศ. 2513-2514 สมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งมีสภายูแทนราษฎร) อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การพอใจในระบบการปกครองปัจจุบันนั้น หมายถึงการไม่เป็นคอมมิวนิสต์¹ ไม่ใช่พอใจเพราะว่าเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้ว่าเยาวชนทั้งหมดไม่สนใจเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองใดเลย แม้ในขณะนั้นจะมีพรรคการเมืองอยู่บ้างก็ตาม² ประเทศและลัทธิการเมืองที่เยาวชนเกลียดกลัว และเห็นว่าจะเป็นอันตรายมากที่สุดคือ ประเทศที่ปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์³ เรื่องที่เยาวชนชอบสนทนาพูดคุยมากที่สุดได้แก่ เรื่องการครองชีพ ส่วนเรื่องการเมืองสนทนาพูดคุยน้อยที่สุด และนำมาเรียงลำดับได้ดังนี้⁴

การครองชีพ	70.47 %
ศาสนา	28.01 %
อาชญากรรม	10.08 %
การบริหารเมือง	7.76 %

จากผลการวิจัย ดร.บรรพต วีระสัย และคณะ ครั้งนั้นชี้ให้เห็นว่า เยาวชนภาคเหนือ ส่วนใหญ่สนใจรับฟังวิทยุมากกว่าการอ่านหนังสือพิมพ์และวารสาร แยกชอบรายการบันเทิงมากกว่าข่าวสารด้านการเมือง และที่สำคัญก็คือ เยาวชนไม่สนใจว่าประเทศจะมีระบอบการปกครองแบบใด ขอเพียงไม่เป็นคอมมิวนิสต์ก็พอใจแล้ว จากลักษณะท่าทีของเยาวชนดังกล่าวนี้ พอจะอนุมานได้ว่า เยาวชนไทยในภาคเหนือมีบุคลิกภาพทาง

¹ บรรพต วีระสัย , สังคมวิทยาการเมือง , ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม , หน้า 177

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 172 .

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 178-179 .

⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 136 .

การเมือง โนมเอียงที่จะสนับสนุนระบอบเผด็จการมากกว่าระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะว่าผู้ที่มิบุคคลิกภาพแบบประชาธิปไตยนั้น จะต้องมีความเกรงหรือร้น สนใจที่จะเข้าไปร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่นการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรืออย่างน้อยก็ต้องสนใจติดตามข่าวสารการบ้านการเมือง เป็นกัน

5. การวิจัยของคณะอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2515)¹

ระหว่างวันที่ 1 เมษายน ถึง 30 เมษายน 2515 อาจารย์คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลุ่มหนึ่ง โดยมี ศาสตราจารย์ พ.อ.บรรจบ กิสกุลย์ เป็นหัวหน้าคณะผู้ทำการวิจัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย " การวิจัยครั้งนี้กระทำโดยการสอบถามประชาชนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย การสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกสถานที่อันเป็นแหล่งข้อมูลตามภาคต่าง ๆ นั้น คณะผู้วิจัยได้ถือเอาผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน 2 จังหวัดที่มีประชาชนไปออกเสียงลงคะแนนสูงสุดกับต่ำที่สุดในปีพ.ศ. 2512 ของแต่ละภาค (ทั้ง 4 ภาค) เป็นเกณฑ์การพิจารณา การเก็บข้อมูลได้กระทำพร้อมกันทั่วประเทศ แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย ได้จัดทำขึ้นเป็น 3 ชนิด สำหรับสอบถามบุคคล 3 ประเภท คือ (1) พระสงฆ์ (2) ครู และ (3) ประชาชนทั่วไปหรือหัวหน้าครอบครัว

สำหรับสมมติฐานที่ใช้ในการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานไว้ว่า สถาบันพื้นฐานของสังคมไทยที่สำคัญ 3 ประการคือ ครอบครัว การศึกษาและศาสนา มีอิทธิพลและบทบาทต่อการปลูกฝังลักษณะนิสัย และทัศนคติ รวมทั้งพฤติกรรมในทางการเมืองของประชาชนชาวไทยในลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ผลการวิจัยส่วนใหญ่ยืนยันสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ สถาบันสังคมไทยทั้งสามมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองของประชาชนไทยในลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ลักษณะที่เด่นชัดก็คือ สถาบันทั้งสามนี้ประกอบรวมประชาชนชาวไทยให้มีแนวโน้มที่จะยอมรับระบบอาญา โส ครูและพระสงฆ์ สร้าง

¹ โปรดดู คณะอาจารย์ผู้ทำการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย. อังแล้ว.

ความรู้สึกนึกคิดแก่ประชาชนในแง่ว่า ประชาชนเป็นแค่เพียงผู้ถูกปกครองยอมไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปมีส่วนในบทบาทของการเมือง ไม่ว่าในระดับใดทั้งสิ้น และท้ายที่สุดทำให้มีความเข้าใจในระบบการเมืองอย่างผิวเผิน สถาบันครอบครัวและครูจะเป็นสถาบันที่มีน้ำหนักมากที่สุดในการสร้างทัศนคติทางการเมืองของประชาชนในทาง Passive และ Negative อย่างไรก็ตามมีสัญญาณที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมือนกันที่สถาบันเหล่านี้จะสร้างทัศนคติของประชาชนในทาง Aggressive โดยเฉพะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษา นอกจากนั้นยังพบว่า มีประชากรไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ (ขณะที่อยู่ในโรงเรียนชั้นประถมปีที่ 1-4 พออ่านออกเขียนได้ แต่หลังจากจบการศึกษาออกไปเพียง 2-3 ปี ก็ลืมเลือน) และที่สำคัญคือ นอกจากจะมีขอบเขตการศึกษาแคบแล้วยังหาได้มีลักษณะที่จะทำให้ผู้ได้รับการศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจ หรือ กระตุ้นให้สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองไม่ว่าส่วนทางด้านศาสนาก็เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าทุกศาสนาในประเทศไทย เช่น พุทธ อิสลามและคริสต์ มุ่งที่จะปลูกฝังความเชื่อให้ประชาชนได้อยู่รวมกันโดยสงบและสันติโดยเฉพะเดียว อันไม่เป็นการเอื้ออำนวยต่อการกระตุ้นให้ประชาชนสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมและรับบริการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย¹

ผลการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า ความล้มเหลวและไม่เจริญก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย สืบเนื่องมาจากลักษณะของสังคมไทยที่ยังยึดถือระเบียบประเพณีความเชื่อและทัศนคติเดิมที่ยึดถือสืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่น กล่าวอย่างสั้น ๆ ก็คือ บุคลิกภาพทางการเมืองของคนไทยยังไม่สอดคล้องหรือเอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเท่าที่ควรนั่นเอง

6. การวิจัยของ ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ (พ.ศ. 2514)²

ในปีพ.ศ. 2514 ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย เพื่อทำเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (Ph.D., dissertation) ทางด้านรัฐศาสตร์

¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 155-170.

² Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students. (Bangkok: Praepittaya International, 1975).

เสนอต่อมหาวิทยาลัยแวนเดอร์บิลท์ (Vanderbilt University) ประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมาได้พิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทยเมื่อมีนาคม 2518 การวิจัยครั้งนั้นได้ใช้ตัวอย่างศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 946 คน จากนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา 6 แห่ง คือ (1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (3) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (4) โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (5) โรงเรียนนายเรือ และ (6) โรงเรียนนายเรืออากาศ ในการนี้ได้แบ่งนักศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสังคมศาสตร์ (สาขารัฐศาสตร์) วิทยาศาสตร์ และวิชาการทหาร โดยจำกัดเฉพาะนักศึกษาเพศชายเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้คงจะเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยต้องการเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยทั่วไปกับนักศึกษาวชิการทหาร ซึ่งมีเฉพาะเพศชาย

ผลการวิจัยของ ดร. ทินพันธุ์ ครั้งนั้นพบว่า นักศึกษาไทยมีทัศนคติทางการเมืองที่ซัดักันอยู่ในตัวเอง คือมีทั้งทัศนคติแบบลาหลังและแบบทันสมัยผสมปนเปกันอยู่ กล่าวคือ ด้านหนึ่งนักศึกษามีทัศนคติที่เอื้ออำนวยต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งกลับมีทัศนคติในลักษณะที่ต่อต้านประชาธิปไตยหรือเป็นแบบเผด็จการด้วย โปรดดูใน ตารางที่ 5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5

ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทยในปี พ.ศ. 2514

ประเภทของทัศนคติทางการเมือง	ระดับของทัศนคติทางการเมือง					รวม
	ต่ำสุด	ค่อนข้างต่ำ	ปานกลาง	ค่อนข้างสูง	สูงสุด	
(1) ประชาธิปไตย: เกณฑ์คะแนน	10-17	18-25	26-34	35-42	42-50	
ร้อยละ	11	1.80	33.93	54.44	9.73	100
จำนวน	1	17	321	515	92	946
(2) เผด็จการ: เกณฑ์คะแนน	20-35	36-51	52-68	69-84	85-100	
ร้อยละ	0.63	4.02	46.51	45.14	3.70	100
จำนวน	6	38	440	427	35	946

จากตารางดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า นักศึกษาไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบประชาธิปไตย คือ มีนักศึกษาถึงร้อยละ 64.17 มีคะแนนอยู่ในระดับ ค่อนข้างสูงและสูงสุด กรณีนี้ ดร. ทินพันธุ์ กล่าวว่าเป็นเพราะอิทธิพล ของการศึกษาซึ่งทำให้นักศึกษามีแนวความคิดซึ่งทำให้นักศึกษามีแนวความคิด และทัศนคติแบบตะวันตก¹ แต่ในขณะเดียวกันอิทธิพลของทัศนคติแบบจารีตประเพณีดั้งเดิมของไทยก็มีผลทำให้นักศึกษาไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติแบบเผด็จการค่อนข้างสูง² กล่าวคือ มีทัศนคติแบบเผด็จการในระดับค่อนข้างสูงและสูงสุดถึงร้อยละ 48.84 ดร. ทินพันธุ์ สรุปว่า ลักษณะขัดแย้งกันระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการ (อำนาจนิยม) นี้ เป็นลักษณะรวมของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงทุกสังคม ซึ่งรวมทั้งสังคมไทยด้วย สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมที่มีค่านิยมมากมาย หลากอย่างผสมปนเป่อยู่ด้วยกัน (poly-normative society) ดร. ทินพันธุ์ ให้ความเห็นว่า ระบบการเมืองของไทยจะมั่นคงและมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้ที่ขึ้นมาเป็นผู้นำในอนาคตจะต้องเปลี่ยนทัศนคติดั้งเดิมให้เป็นทัศนคติที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตยให้ได้³

ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งจากผลการวิจัยของ ดร. ทินพันธุ์ ก็คือนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นเท่าใดก็ยังมีลักษณะอำนาจนิยมมากขึ้นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีความรู้สึกต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น⁴ ซึ่งนั่นหมายความว่า การศึกษาที่สูงขึ้นของนักศึกษาไม่ได้ช่วยเพิ่มระดับของทัศนคติแบบประชาธิปไตย⁵ และในขณะเดียวกันไม่ได้ลดระดับของทัศนคติแบบเผด็จการ⁶

¹ Ibid., p. 121.

² Ibid., p. 139.

³ Ibid., p. 255.

⁴ Ibid., p. 187.

⁵ Ibid., p. 164.

⁶ Ibid., p. 177.

นอกจากนั้นยังพบว่า นักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์มีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าทุกกลุ่ม ในขณะที่นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาการทหารมีแนวโน้มไปในทางเผด็จการ ส่วนนักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ (รัฐศาสตร์) อยู่ระหว่างกลางปลายสุดของสองค่านนี้¹ ดร. หินพันธุ์ ได้ให้ความเห็นกรณีดังกล่าวนี้ว่า การที่นักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์มีลักษณะอนุรักษนิยม (Conservative) มากนี้ เป็นเพราะว่า การศึกษาค่านนี้เป็นการเตรียมคนให้ออกไปรับราชการ ส่วนการศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ซึ่งมีทัศนคติเป็นแบบประชาธิปไตยมากกว่านั้นคงจะเป็นเพราะว่านักศึกษาเหล่านั้นไม่ได้ออกไปเป็นข้าราชการ จึงทำให้มีอคติต่อระบบการเมืองน้อยกว่า สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาการทหารซึ่งมีลักษณะโน้มเอียงไปในทางเผด็จการมากกว่าสองพวกแรกนั้นเป็นเพราะหลักสูตรการเรียนการสอน ตลอดจนระเบียบวินัยมีส่วนกำหนดทัศนคติแบบอำนาจนิยม²

7. การวิจัยของพลศักดิ์ จิรโกรศิริ (พ.ศ. 2519)³

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2519 พลศักดิ์ จิรโกรศิริ ได้ทำการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของครูในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อทำเป็นวิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์ เสนอภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เครื่องมือวัดโดยแจกแบบสอบถามไปยังครูจำนวน 419 คน ในโรงเรียนระดับมัธยม ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์อย่างละ 16 โรงเรียน รวม 32 โรงเรียน เฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร⁴

¹ Ibid., p. 218

² Ibid., p. 219.

³ พลศักดิ์ จิรโกรศิริ, "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร, "วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-51.

ผลการวิจัยพอจะสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 6

วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในเขตกรุงเทพมหานคร

เมื่อปี พ.ศ. 2519

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง	ระดับของวัฒนธรรมทางการเมือง				สูงสุด	รวม
	ต่ำสุด	ค่อนข้างต่ำ	ปานกลาง	ค่อนข้างสูง		
(๑) ประชาธิปไตย :						
เกณฑ์คะแนน	40-72	73-105	106-134	135-167	168-200	
ร้อยละ	-	1.9	70.9	27.2	-	100
จำนวน	0	8	297	114	0	419
(๒) เผด็จการ :						
เกณฑ์คะแนน	28-50	51-73	74-94	95-117	118-140	
ร้อยละ	0.7	19.3	58.5	20.0	1.5	100
จำนวน	3	81	245	85	6	419

ที่มา : คัดแปลงจากพลศักดิ์ จีระโกศลศิริ , หน้า 99 และ 115.

1. ครูส่วนใหญ่มีทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นการขัดแย้งทางวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 6 ดังกล่าวแล้ว

2. ครูโรงเรียนรัฐบาลและครูโรงเรียนราษฎร์ มีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการในลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือ ¹

(ก) ครูโรงเรียนรัฐบาลและครูโรงเรียนราษฎร์ส่วนใหญ่มิ่ววัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 69.4 และ 72.0 ตามลำดับ

(ข) ครูโรงเรียนรัฐบาลและครูโรงเรียนราษฎร์ส่วนใหญ่มิ่ววัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.5 และร้อยละ 53.0 ตามลำดับ

¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 128 -129 .

3. ระดับการศึกษาของครู มีอิทธิพลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองแบบเพียงเล็กน้อย¹

(ก) ครูที่มีวุฒิค่ากว่าปริญญาตรี มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างสูง ร้อยละ 77.7 และ 19.6 ตามลำดับ ในขณะที่ครูวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามีวัฒนธรรมทางการเมืองเดียวกันนี้ อยู่ในระดับปานกลาง และค่อนข้างสูง ร้อยละ 65.1 และ 33.6 ตามลำดับ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าครูวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่าที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูงมีมากกว่าครูวุฒิปริญญาตรี

(ข) ครูที่มีวุฒิค่ากว่าปริญญาตรีมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างสูง ร้อยละ 57.0 และ 25.5 ตามลำดับ ในขณะที่ครูวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเดียวกันนี้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 59.6 และ 16.2 ตามลำดับ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ครูวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับสูงมีน้อยกว่าครูวุฒิปริญญาตรี

4. ครูชายกับครูหญิง มีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองแบบต่างกันเล็กน้อย คือ²

(ก) ครูชายมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างสูง ร้อยละ 62.3 และ 34.4 ตามลำดับ ส่วนครูหญิงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเดียวกันอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างสูง ร้อยละ 77.6 และ 21.5 ตามลำดับ จากตัวเลขนี้แสดงให้เห็นว่า ครูชายที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูงมีมากกว่าครูหญิงที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับเดียวกัน

(ข) ครูชายมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการอยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างสูงและสูงสุด ร้อยละ 50.9 , 20.4 และ 2.6 ตามลำดับ ส่วนครูหญิงที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเดียวกันอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างสูง (ระดับสูงสุดไม่มี) ร้อยละ 64.9 และ 20.2 ตามลำดับ จากตัวเลขดังกล่าวนี้ แม้ว่าครูชายบางส่วนที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับสูงมีมากกว่าครูหญิง แต่ถาพิจารณาถึงแนวโน้มของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการแล้ว ครูชายส่วนใหญ่จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการน้อยกว่าครูหญิง

¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 133 -134.

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 137 -138.

๘. การวิจัยของ ร.ท. ไกรวุฑู จิระบุตร (พ.ศ. 2519)¹

ในปี พ.ศ. 2519 เรืออากาศโทไกรวุฑู จิระบุตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย" เพื่อทำเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ทางรัฐศาสตร์ เสนอต่อ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยสนามและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัดโดยสุ่มตัวอย่างจากนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัย 3 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในการนี้ได้แบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะวิชาที่เรียน คือ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ รวมตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 515 คน²

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบประชาธิปไตย³

และขณะเดียวกันก็มีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการอยู่ในระดับกลางและโน้มเอียงมาทางค่า⁴ โปรคตุตารางที่ 7 ต่อไปนี้

¹ ร.ท. ไกรวุฑู จิระบุตร "ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย" วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2520 .

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 18 .

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 77 .

⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 100 .

ตารางที่ 7

ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย ในปี พ.ศ. 2519

ประเภทของทัศนคติทางการเมือง	ระดับของทัศนคติทางการเมือง					รวม
	ต่ำสุด	ค่อนข้างต่ำ	ปานกลาง	ค่อนข้างสูง	สูงสุด	
(1) แบบประชาธิปไตย : เกณฑ์คะแนน	8 -13	14 -20	21 -27	28 -34	35- 40	
ร้อยละ	0.00	0.00	6.60	55.15	38.25	100
จำนวน	0	0	34	284	197	515
(2) แบบเผด็จการ : เกณฑ์คะแนน	12 -21	22 -31	32 -40	41 -50	51 -61	
ร้อยละ	7.57	36.12	45.44	10.87	0.00	100
จำนวน	39	186	234	56	0	515

ที่มา : คัดแปลงจาก ไกรวุธ จิระบุตร , หน้า 77 และ 100

ผลการวิจัยนี้ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของ ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ ที่ได้ศึกษาไว้เมื่อ 5 ปีก่อน ดังได้กล่าวมาแล้ว¹ พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในระดับสูงสุดมีมากกว่าถึงร้อยละ 28.52² และนิสิตนักศึกษาที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับต่ำสุดมีมากกว่าร้อยละ 6.94³ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในปี พ.ศ.2519 นิสิตนักศึกษามีทัศนคติทางการเมือง

1

Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand :

A Study of Political Culture and Socialization of Colleges Students.

(Bangkok : Praepittaya International , 1975).

² ไกรวุธ จิระบุตร , "ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย," หน้า 79.

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 100 - 101.

แบบประชาธิปไตยมากกว่าและมีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษา
ในปี พ.ศ. 2514 นั้นหมายความว่าทัศนคติทางการเมืองของนิสิตศึกษามีแนวโน้มเอื้อ
อำนวยต่อระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น

9. การวิจัยของ ดร.สุนทร โคมิน ดร.สนธิ สมักรการและคณะ (พ.ศ.2522)¹

ในระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2522 ดร.สุนทร โคมิน ดร.สนธิ สมักรการและ
คณะแห่งสำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมไทยและ
ระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด" การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบใช้
แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัด และสุ่มตัวอย่างจากคนไทยทั้งเพศหญิงและชาย ที่มีอายุ
ตั้งแต่ 15 ขึ้นไปถึง 80 ปี ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด (ทุกภาคของประเทศ)
กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน ได้แก่ ชวนา ชาวไร่ กรรมกร ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ
ชั้นสามล้อ เรื่อยไปจนกระทั่งนักศึกษาและข้าราชการในระดับต่าง ๆ รวมตัวอย่างศึกษา
ทั้งสิ้น 2,461 คน² การเก็บรวบรวมข้อมูลได้กระทำในเดือนกันยายน - ตุลาคม 2520
สำหรับตัวอย่างในต่างจังหวัด และเดือนพฤศจิกายน 2520 - มกราคม 2521 สำหรับตัว
อย่างในกรุงเทพมหานคร³ การวิจัยนี้ได้แล้วเสร็จและพิมพ์ออกเผยแพร่ในปี พ.ศ.2522
ส่วนผลของการวิจัยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพทางการเมือง พอจะสรุปได้ดังนี้

(1) ทัศนคติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ปรากฏว่าคนไทยส่วนใหญ่เห็น
ด้วยกับการเคารพเชื่อฟังในระบบอาวุโส ประมาณร้อยละ 60 คือเห็นว่า "น้อง ๆ ควร
จะต้องเคารพและเชื่อฟังพี่" และถือว่าเป็นการ "ถูกต้อง" แล้ว และในครอบครัวพ่อแม่
แม้จะสั่งสอนลูกหลานให้เชื่อฟังกันตามลำดับอาวุโสด้วย⁴

¹ สุนทร โคมิน และสนธิ สมักรการ, รายงานการวิจัยเรื่อง ค่านิยมและระบบ
ค่านิยมไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2522).

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 147. และ 262 - 264.

(2) ทัศนคติเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่เข้มแข็ง คนไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 60 ขึ้นไป นิยามิคนั้นผู้ที่มีความเข้มแข็งที่ไม่แสดงอารมณ์และความรู้สึกของเขาให้ผู้อื่นรู้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่ชอบที่จะเก็บความรู้สึกของคนไว้ แม้ตัวเอง เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม

(3) ทัศนคติเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต คนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า "คนมีฐานะมั่นคงและมีตำแหน่งการงานสูง เป็นเพราะเขามีจังหวะชีวิตดี" ¹ คือมีประมาณ ร้อยละ 47 - 55 ทัศนคติเช่นนี้ย่อมจะสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่เชื่อในเรื่องจังหวะชีวิตและความมีโชคคี่ของแต่ละบุคคลมากกว่าความสามารถทางด้านการทำงานโดยตรง ²

(4) ทัศนคติเกี่ยวกับความทะเยอทะยาน ปรากฏว่าคนไทยส่วนใหญ่เกินกว่า ร้อยละ 60 เห็นว่าแม่จะมีพอกินพอใช้แล้วก็ควรจะกินร่นจนชวายเป็นไป ³ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคนไทยปัจจุบันมีการแข่งขันกันปรับปรุงตัวเอง เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ลักษณะเช่นนี้จะมีส่วน ส่งเสริมต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศอยู่ไม่น้อย

(5) ทัศนคติเกี่ยวกับการแสวงหาความสุข พบว่าคนไทยร้อยละ 48 - 51 ไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า "ชีวิตนี้สั้นนัก เมื่อมีโอกาสเราควรจะต้องแสวงหาความสุขใส่ตัวให้มากที่สุด" ⁴ ทัศนคติเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นอย่างหนึ่งว่าความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าคนไทยชอบแสวงหาความสุขใส่ตัวไปวันหนึ่ง ๆ โดยไม่ใคร่คำนึงวางแผนการทำงานรับผิดชอบต่ออนาคตนั้น น่าจะไม่เป็นความจริงเสียแล้ว ⁴

¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 152.

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 167.

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 171 -175.

⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 182 -188.

(6) ทัศนคติเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงความยุ่งยาก คอคำตอบที่ว่า "เวลามีเรื่องยุ่งยากเกิดขึ้น ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการ เจ็บเสียไม่ทุกข์อะไร เป็นสิ่งที่ดีที่สุด " ปรากฏว่ามีคนไทยประมาณร้อยละ 40 - 44 ลงความเห็นว่า " ไม่ถูกต้อง " ที่เห็นด้วยเฉลี่ยแล้วประมาณร้อยละ 28 เท่านั้น ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 30 ตอบว่า " แล้วแต่กรณีหรือ ไม่ทราบ " ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นประการหนึ่งว่า คนไทยปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะไม่ไขความยุ่งยาก เพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากแบบเอาตัวรอดคั่งที่เคยเชื่อกันหรือเข้าใจกันว่าเป็นวิสัยของคนไทยส่วนมาก

(7) ทัศนคติเกี่ยวกับการมองโลก คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีทัศนคติมองโลกในแง่ร้าย แต่มีบางกลุ่มยังมีทัศนคติที่มองโลกในแง่ร้ายอยู่บ้างพอควร อาทิ กลุ่มคนสูงอายุ กลุ่มผู้มีการศึกษาต่ำ มีรายได้น้อย และกลุ่มชาวไร่ชาวนา กับช่างฝีมือบางประเภท

(8) ทัศนคติเกี่ยวกับการกบมิตรและการรักษาไมตรีจิตต่อกัน คนไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 85 เห็นว่าการรู้จักกับคนมากและการรักษาไมตรีจิตต่อกันเป็นสิ่งจำเป็นมาก ทัศนคติเช่นนี้เป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ซึ่งแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปของการยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน สุภาพเรียบร้อย ตลอดจนการไม่แสดงความขัดแย้งอย่างตรงไปตรงมา

(9) ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศ ปรากฏว่าคนไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 60 - 65 เห็นด้วยกับการใช้อำนาจเผด็จการในการบริหารประเทศ และเห็นด้วยอย่างมากถึงประมาณร้อยละ 35 - 41 ทัศนคติเช่นนี้ชี้ชัดว่า คนไทยส่วนใหญ่โดยทั่วไปนั้น มิได้รังเกียจการใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศแต่อย่างใด กล่าวคือ ขอแค่เพียงให้ผู้ปกครองประเทศ อย่าได้ให้ราษฎรส่วนใหญ่เดือดร้อนก็เป็นอันใช้ได้

1 เรื่องเดียวกัน , หน้า 189 -193.

2 เรื่องเดียวกัน , หน้า 204 -207.

3 เรื่องเดียวกัน , หน้า 208 -213.

4 เรื่องเดียวกัน , หน้า 219 -223.

(10) ทัศนคติเกี่ยวกับการเดินขบวนเรียกร้องต่าง ๆ ปรากฏว่า คนส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 65 - 76 ไม่เห็นด้วยกับการเดินขบวนเรียกร้องต่าง ๆ ¹ นี่ก็เป็นการแสดงออกค่อนข้างแน่ชัดว่าคนไทยส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้มีการเดินขบวนเรียกร้องต่าง ๆ และมองว่า การชุมนุมเดินขบวนเรียกร้องต่าง ๆ เป็นการก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในประเทศดัง

(11) ความเชื่อในเรื่องบุญวาสนา พบว่าคนไทยส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 65 เชื่อในเรื่องบุญวาสนา ชาติชนชาติหน้า โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีการศึกษาคำ ชาวไร่ชาวนา ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้สูงอายุ ² (ส่วนผู้ที่เชื่อในเรื่องนี้น้อยที่สุดได้แก่ นักศึกษา ก็มีเพียงร้อยละ 49.7 เท่านั้น) ² นี่ก็แสดงออกให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องบุญวาสนาอยู่ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่เชื่อในเรื่องเหล่านี้ และอีกบางส่วนก็อยู่ในลักษณะเชื่อครึ่ง ไม่เชื่อครึ่ง คือไม่อาจจะตัดสินใจได้เด็ดขาด

(12) ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม มีคนไทยเชื่อในกฎแห่งกรรมถึงประมาณร้อยละ 75 ³ นี่ก็เป็นการแสดงออกค่อนข้างชัดเจนว่า คนไทยส่วนใหญ่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้มีการศึกษาคำ คนสูงอายุ ชาวนาชาวไร่ ชาวฝีมือ ³

จากรายงานการวิจัยทางวิชาการเกี่ยวกับบุคลิกภาพทางการเมืองของคนไทย กลุ่มต่าง ๆ อาทิ เยาวชน นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ ชาวไร่ชาวนา กรรมกร ข้าราชการ ฯลฯ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า คนไทยส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมือง 2 อย่างชัดเจนในตัว กล่าวคือ ด้านหนึ่งมีลักษณะหล้าหลัง อันเนื่องมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทย เช่น การเคารพและเชื่อฟังในระบบอาวุโส การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ ยกย่องให้เกียรติ ผู้มีเงิน มีอำนาจ

¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 228 -234.

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 243 -248.

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 248 -253.

ยกย่องให้เกียรติผู้มีเงิน มีอำนาจ อ่อนน้อมถ่อมตนไม่อยากแสดงความซัดแย้งซึ่งหน้า ไม่
 รังเกียจการใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองประเทศ การเชื่อถือในเรื่องโศกกลางของ
 ชลัง ไสยศาสตร์ บุญวาสนา และกฎแห่งกรรม เป็นต้น แต่อีกด้านหนึ่งกลับมีลักษณะทันสมัย
 และเอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น รักความสงบ รักอิสระมีความ
 เป็นปัจเจกนิยมสูง ยกย่องสิทธิสตรี ฯลฯ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงบุคลิก
 ภาพทางการเมืองของคนไทยโดยรวมแล้ว จะพบว่ามีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อระบบการ
 ปกครองแบบเผด็จการมากกว่าระบอบประชาธิปไตยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้
 มีการศึกษาต่ำ เช่น ชาวนา ชาวไร่ กรรมกร และผู้มีรายได้น้อยอื่น ๆ ซึ่งเป็นชนส่วน
 ใหญ่ของประเทศ กล่าวอย่างสั้น ๆ ก็คือ คนไทยส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมือง โนม
 เอียงออกไปทางเผด็จการนั่นเอง.